

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ביק פב).

חג הסוכות

הנה יש לדון, באופן שיש לאדם ב' מצוות שעומדות לפניו, מצוות ניחום אבלים, ומצוות ביקור חולים, הי מייניהו קודמת.

והנה ברמב"ם (אבל יד, ז) כתב וז"ל, 'יראה לי שנחמת אבלים קודם לביקור חולים, שניחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים', (ומשא"כ ביקור חולים דהוי גמילות חסד רק עם החיים).
וב'אור שמח' (שם) הביא, שבשבת (יב): איתא 'בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת', ומשמע כהרמב"ם שניחום אבלים קודם לביקור חולים.

- ג -

והנה יעוי' בנדרים (מ). 'מעשה בתלמיד אחד שחלה, ונכנס ר"ע לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו חיה, א"ל רבי החייתני, יצא ר"ע ודרש, כל מי שאין מבקר חולים כאילו שופך דמים' (מפני שבנ"א שנכנסים לבקר עושים לו לחולה כל צרכיו -רש"י), כי אתא רב דימי אמר, כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, מאי גרמא, כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה וכו'.

ועפי"ז הקשה הרדב"ז על הרמב"ם שפסק שניחום אבלים קודם לביקור חולים, וז"ל: 'אם לא שאמרה רבינו הייתי אומר איפכא, דביקור חולים קודם שיש בו כאילו שופך דמים, דאמר רב דימי כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, ונחמת אבלים לית ביה חד מהני' עכ"ל, - ובאמת צ"ע דביקור חולים יתכן דיהי בזה פיקו"נ שדוחה כל התורה כולה, וכמעשה דר"ע הנ"ל, ומדוע ס"ל להרמב"ם דניחום אבלים קודם לביקור חולים.

- ד -

ובשו"ת 'אגרות משה' (או"ח ד, סי' מ, יא) תירץ וז"ל 'ופשוט שאיירי הרמב"ם כשידוע לו, שיש שם מי שיעשה צרכי החולה, דאל"כ היה צריך לילך אל החולה, דפקו"נ דוחה כל המצוות וכו'.

'אבל כוונת הרמב"ם היא, דמצד חשיבות המצוות מצד עצמן, הרי ניחום אבלים קודם מביקור חולים, שאית בה תרתי, שלכן כשליכא ענין פקו"נ שידוע שיש שם מתעסקין, שעכ"פ חייב כ"א לבקר החולה, צריך לילך לנחם האבלים, ולא קשה כלום מה שהקשה הרדב"ז מהא דביקור חולים יש בו ענין פקו"נ, עכ"ד.

והנה גם לדברי האג"מ אכתי לכא' צ"ב בזה, דמה שידוע שיש שם מי שיעשה צרכי החולה, מהני רק להא דדרש ר"ע, דמי שאינו מבקר חולים כאילו שופך דמים, - אך עדין אינו נפטר מהא דאמר רב דימי, דהמבקר את

הנה יש לדון, באופן שיש לאדם ב' מצוות שעומדות לפניו, מצוות ניחום אבלים, ומצוות ביקור חולים, הי מייניהו קודמת.
והנה ברמב"ם (אבל יד, ז) כתב וז"ל, 'יראה לי שנחמת אבלים קודם לביקור חולים, שניחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים', (ומשא"כ ביקור חולים דהוי גמילות חסד רק עם החיים).
וב'אור שמח' (שם) הביא, שבשבת (יב): איתא 'בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת', ומשמע כהרמב"ם שניחום אבלים קודם לביקור חולים.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה ה'אור שמח' (שם) הקשה, דבסוכה (מא): איתא: 'כך ה"י מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לביהכנ"ס לולבו בידו, קורא קרי"ש ומתפלל ולולבו בידו וכו', הולך לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו', ומשמע דביקור חולים קודם לניחום אבלים, ודלא כהרמב"ם.

ותירץ האור שמח, שכיון שאבלות נוהגת בשבת בדברים שבצינעא, לכן איתא בגמ' בשבת לגבי שבת שניחום אבלים קודם, - ומשא"כ ברגל שפסק הרמב"ם (אבל י, ג) שאין אבילות נוהגת בו אפי' בדברים שבצינעא, ולכן זוטר צערייהו דאבלים, ומשום הכי ברגל ביקור חולים קודם לניחום אבלים, כיון שברגל איכא חסד גדול יותר לבקר את החולים, מאשר לנחם את האבלים שאינם מצטערים אז כ"כ, - ולכן איתא שאנשי ירושלים הקדימו את הביקור חולים לניחום אבלים, משום דזה ה"י בחג הסוכות וכנ"ל, עכ"ד האו"ש.

- ב -

והנה ברמב"ם (יו"ד שלה, ו) כתב: 'ניחום אבלים קודם לביקור חולים' וזהו כדעת הרמב"ם הנ"ל, - ומאידך בשו"ע (יו"ד שצט, א-ב) כתב, שאבילות נוהגת ברגל בדברים שבצינעא, ודלא כדעת הרמב"ם הנ"ל, - והרמב"ם לא השיג על השו"ע שם, ולפי"ז עולה דלהרמב"ם אין חילוק בנייהוגי אבלות בין שבת לרגל.

ומעתה שוב יש להקשות על דעת הרמב"ם את קושיית האו"ש הנ"ל, שמאנשי ירושלים משמע שביקור חולים קודם לניחום אבלים ודלא כדברי הרמב"ם, - והתירוץ שיתירץ האו"ש על הרמב"ם (ששאני התם משום שהי זה

החולה גורם לו שיחיה, משום ש**שכרואה אותו בחוליו**, מבקש עליו רחמים שיחיה, (ובמצאיות מתפלל חזק יותר כאשר רואהו בחוליו, מאשר כשמתפלל עליו בלא לראותו), וכנ"ל.

זה שייך אף באופן שיש ליד החולה מי שמסייע לו, כיון שיתכן שהתפילה המסייע שנומצא שם התפלל לא התקבלה, ואולי התפילה של האחר כן התקבל, וא"כ עדיין צ"ב, דלכאוי בכל גווני (וגם כאשר יש אחרים שמסייעים לחולה) ביקור חולים צריך להיות קודם לניחום אבלים, משום שיתכן שיהי בביקור חולים הצלת נפשות אם תפילתו התקבל.

- ה -

הנראה לומר בזה, דהנה בספר 'משנת פיקוח נפש' (עמ' רג), הביא בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, דאין חיוב מדין 'לא תעמוד על דם רעד' להתפלל על החולים, אע"פ דיתכן דתפילתו תתקבל ויהי בזה הצלה, אך מ"מ כיון דתפילה הוי דבר סגולי, ודיני וחיובי התורה הם על דרך הטבע ולא בדרכי הסגולות, לכן כל מה שצריך להתפלל על החולים הוי רק משום מצות חסד, עיי"ש.

ומעתה לפי"ז מבואר שפיר, שבכה"ג שיש אחרים שמתעסקים עם החולה, ניחום אבלים קודם לביקור חולים, ולא אכפת לן שבביקור חולים יתכן שכשיתפלל יהי בזה הצלת נפשות, כיון דתפילה הוי **דבר סגולי**, ומשום הכי זה לא סיבה להקדים **בדיני קדימה** את ביקור חולים לפני ניחום אבלים.

אך מ"מ נראה די"ל, דמי שהתפלל ובזכות תפילתו חבירו ניצל ממוות, חשיב כמציל נפש מישראל, ורק בדיני הקדימה לא מתחשבים בהצלה סגולית.

- ו -

ומעתה נראה בעז"ה ליישב את הקושיא שהקשינו לעיל, דלפי דעת השו"ע והרמ"א שסי"ל שאין חילוק בניהוגי אבלות בין שבת לרגל, לכאוי איכא קצת סתירה בין הגמ' בשבת לגמ' בסוכה וכנ"ל, - **ונקדים כמה יסודות וכדלהלן:**
א. ברמ"א (או"ח לח, ח) נקט, שהעוסק במצוה פטור מהמצוה אף כשיכול לקיים שניהם.

ב. בתוס' (סוכה לט.) מבואר, דאנשי ירושלים החזיקו בלולב כל היום, משום **דיש מצוה מן המובחר להחזיק את הלולב** גם לאחר שיצא די"ח, עיי"ש ואכמ"ל.

ג. הנה יש לדון, האם רק העוסק בגוף המצוה פטור מהמצוה, או"ד דאף העוסק ב'הידור' מצוה פטור מהמצוה, - ושאלתי זאת קמ"י מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, והשיב **דמסתבר** דגם העוסק ב'הידור' מצוה פטור מהמצוה.

- ז -

ומעתה כד נימא דאף העוסק בהידור מצוה פטור מהמצוה, נראה ליישב דכיון דאנשי ירושלים החזיקו בלולב כל היום, וקיימו בזה מצוה מן המובחר, **א"כ קם להם דינא דהעוסק במצוה פטור מהמצוה** (ולא דמי לתפילין, דהכא הרי צריכים להחזיק בלולב, ואכמ"ל), ובעצם היו פטורים אז מלקיים את מצוות ניחום אבלים וביקור חולים, ומ"מ רצו לקיימן אע"פ שהיו פטורים.

וכיון דהתבאר לעיל, דמי שהתפלל ובזכות תפילתו החולה ניצל, הרי הוא כמציל נפש מישראל, לכן העדיפו

אנשי ירושלים ללכת קודם לביקור חולים, דיתכן דהתוצאה מהביקור חולים תהי הצלת נפשות שזה יותר גדול מניחום אבלים, - וכיון שהיו בעצם פטורים מניחום אבלים וביקור חולים, משום דהי להם פטור של העוסק במצוה, לכן היו רשאים להקדים את הביקור חולים לפני הניחום אבלים, ואע"פ שבעלמא באמת ניחום אבלים קודם לביקור חולים, ומוישוב שפיר דאין שום סתירה בין הגמ' בשבת לגמ' בסוכה הנ"ל, ודו"ק ואכמ"ל.

- ח -

[ואמנם אכתי יש לפלפל, דאע"פ דדעת הרמ"א הנ"ל היא, דהעוסק במצוה פטור מהמצוה ואפי' ביכול לקיים שניהם, אך מ"מ הא כתב להדיא הרמ"א (שם) וז"ל, **'אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא טורח, יעשה שתיהן'**, וא"כ נפל כל התירוך, כיון שלפי"ז לאנשי ירושלים לא היי את הפטור של העוסק במצוה, וא"כ שוב צ"ע מדוע הקדימו את הביקור חולים לפני הניחום אבלים.

אכן יעוי' שם בביה"ל דביאר, דבכה"ג שיכול לעשות שתיהן בלא טורח, החיוב הוא משום **'דמהיות טוב אל יקרא רע'** עיי"ש, וא"כ לכאוי י"ל, דבעצם חשיב שיש להם את הפטור של העוסק במצוה, וכשהלכו עם הלולב בתחילה לבקר חולים, **אינם נקראים רע** בזה שלא הלכו קודם לניחום אבלים, וא"כ התירוך נפלא, ויליפ' בדבר זה עוד אך אכמ"ל.]

- ט -

ואגב שאלתי קמ"י מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, דהנה כתב הרמב"ם (הל' אבל פי"ז ה"ז), שמלך לא מנחם אבלים, ומעתה יל"ע האם מלך חייב בביקור חולים.

והשיב מרן שליט"א בזה"ל, **'אם אין מישהו אחר חייב, ויכול לשלוח את העבד שלו'** עכ"ל, והנה הבאנו לעיל, דבביקור חולים יש כמה עניינים, **א.** עצם החסד בביקור, **ב.** הא דדרש ר"ע דכל מי שאינו מבקר חולים, כאילו שופך דמים, משום שפעמים שהחולה צריך שיעשו עבורו, משהו שגובל בפיקוי"נ, **ג.** הא דאמר רב דימי, דכל המבקר את החולה גורם לו שיחיי, דהוא מתפלל עליו.

ומשמע מדברי מרן שליט"א, שבמלך יש רק את הדין של ר"ע, דכל מי שאינו מבקר חולים, כאילו שופך דמים, משום שפעמים שהחולה צריך שיעשו עבורו, משהו שגובל בפיקוי"נ, ולכן אמר מרן, שרק אם אין מישהו אחר המלך חייב בביקור חולים, וגם יכול לשלוח את עבדו, ודו"ק.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה

ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות

בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין

לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

ר'ח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 1515-271-55442 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדת 'נדרים פלוס' - [נלעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קן צרכי הרבים' - ולגלוש למשבצת המצוינות: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון בחי"ל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)